

KABINET HEEFT 4 JAAR OM UNIEKE NEDERLANDSE NATUUR TE REDDEN

Herstelmaatregelen voor 14 strikt beschermde habitats van Natura 2000-gebieden werken niet of nauwelijks. Deze habitats lijden al decennialang onder een veel te hoge stikstofdepositie en staan hierdoor op omvallen. Om deze ‘zwarte lijst van habitats’ veilig te stellen moet de stikstofuitstoot voor eind 2025 drastisch worden teruggedrongen. Dat blijkt uit aanvullend ecologisch onderzoek van vooraanstaand ecooloog Roland Bobbink en collega’s van onderzoekcentrum B-WARE, verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

De stikstofuitstoot in Nederland is al bijna vijftig jaar te hoog. Hierdoor raakt stikstofgevoelige natuur steeds verder beschadigd en wordt de biodiversiteit aangetast. Het nieuwe rapport van Bobbink en collega’s, [Herstelbaarheid van door stikstofdepositie aangetaste Natura 2000-habitattypen: een overzicht](#), laat zien dat voor de ‘zwarte lijst van habitats’ snel moet worden ingegrepen, omdat de overschrijding te hoog is en, zo blijkt uit dit nieuwe rapport, voor deze habitats de herstelbaarheid gering is. Als de stikstofdepositie niet binnen vier jaren teruggedrongen is, dan is het risico op verlies van of onherstelbare schade aan de habitats van de zwarte lijst aanzienlijk. Om de natuur van deze ‘zwarte lijst’ te kunnen behouden, rest daarom nog maar één uitweg: de stikstofuitstoot moet drastisch en in hoog tempo omlaag. En dat in een ongekend kort tijdsbestek van 4 jaar, dus de huidige kabinetsperiode. Voor behoud van onze biodiversiteit is snelle stikstofreductie cruciaal.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord zijn nieuwe doelen voor stikstofreductie geformuleerd voor 2030, maar de resultaten van dit nieuwe rapport laten zien dat er vóór eind 2025 al resultaten moeten zijn geboekt. Terwijl 2025 steeds dichterbij komt, lijkt het kabinet nog steeds zijn tijd te nemen voor de aanpak van de stikstofcrisis. Die tijd is er niet. Méér en gerichte stikstofreductie vóór eind 2025 is nodig om de meest kwetsbare natuur veilig te stellen. Alleen zo kan worden voorkomen dat Nederland de Europese Habitatrictlijn onomkeerbaar verder overtreedt en habitats en soorten voorgoed verliest. Komt de minister niet snel met een gericht plan dan is niet alleen de natuur niet veilig, maar is ook haar beleid juridisch niet veilig.

Opgave op korte termijn groter dan gedacht

Dit rapport van ecooloog Bobbink en collega’s is een vervolg op zijn studie uit 2021, [Effecten van stikstofdepositie nu en in 2030: een analyse](#), in opdracht van Greenpeace Nederland. Daarin werd uiteengezet hoe desastreus de gevolgen zijn van teveel stikstofneerslag op de meest kwetsbare natuur. De waarschuwing in die studie was dat met de huidige wet *Stikstofreductie en natuurverbetering* de stikstofneerslag de komende 10 jaar onvoldoende zou dalen om de meest kwetsbare natuur te beschermen en herstellen.

Nu blijkt de opgave op korte termijn groter dan gedacht. In dit rapport is de lijst van habitats, waarvan de herstelbaarheid is onderzocht, uitgebreid ten opzichte van het eerder gepubliceerde rapport.

Voor 14 zeer strikt beschermde habitattypen geldt dat deze op zeer korte termijn (2025) nog verder kunnen verslechteren, terwijl herstelmaatregelen niet of nauwelijks mogelijk zijn. De enige oplossing is dat de stikstofdepositie tijdig en drastisch naar beneden gaat zodat deze habitats eind 2025 onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht. De Wet stikstofreductie zorgt er niet voor dat de stikstofdepositie op deze meest urgente habitats voldoende daalt en plannen voor een concrete aanpak zijn er ook nog steeds niet. Dat betekent dat niet alleen de huidige wet, maar ook de nieuwe kabinetsplannen tekortschieten en de biodiversiteit verder zal verslechteren.

De 14 habitattypen bestrijken een oppervlak van zo'n 25% van het totaal aan beschermde stikstofgevoelige natuur. Unieke zandverstuivingen op het Kootwijkerzand en de Hoge Veluwe, veengebieden zoals de Alde Feanen of de Nieuwkoopse plassen, kwetsbaar duingebied zoals de Noord-Hollandse duinen en oude eikenbossen op de Veluwe zijn pijnlijke voorbeelden van natuur die steeds verder wordt aangetast. De overmaat aan stikstof verstoort het functioneren van ecosystemen met als gevolg instorting van de kenmerkende biodiversiteit. Wat dan nog rest zijn verzuurde en door stikstof overbemeste gebieden waar steeds minder voor Nederland en Europa unieke soorten leven. Kortom, voor deze habitats komt een "point of no return" nabij, indien de stikstoftoevoer niet drastisch wordt aangepakt.

Knelpunten in beleid

Er is een reëel risico dat de voorgenomen stikstofplannen (uit het coalitieakkoord) te laat en te weinig zullen zijn. Niet alleen ligt de focus te ver weg - op 2030 - ook hebben gebiedsgerichte processen, waar het kabinet nu op aanstuurt, vaak een doorlooptijd van een decennium, zo stelt [PBL](#). Daarbij ontbreekt het in de plannen aan een opgehoogd stikstofreductiedoel voor eind 2025 en wordt het overgrote deel van de 25 miljard euro uit het stikstoffonds pas beschikbaar gesteld ná deze regeerperiode. Greenpeace verwacht van de minister op korte termijn een gericht plan met daarin een herziening van haar prioriteiten en een versnelling van haar beleid.

Wat moet er gebeuren?

Voor een juridisch houdbare aanpak van de natuurcrisis is een geloofwaardig pad naar het behalen van de natuurdoelen noodzakelijk. Greenpeace concludeert dat hiertoe:

1. Het nieuwe doel uit het Regeerakkoord voor 2030 zo snel mogelijk wettelijk moet worden vastgelegd.
2. Het doel voor eind 2025 moet worden opgehoogd, waarbij prioriteit wordt gegeven aan het drastisch verlagen van de stikstofneerslag op de habitats die nu op omvallen staan.
3. Er een langetermijndoel wordt geformuleerd om alle stikstofgevoelige natuur onder de KDW te brengen.

Dit betekent dat het kabinet niet langer kan wachten met maatregelen en direct aan de slag moet. Alle sectoren moeten bijdragen aan het oplossen van het probleem, zowel de veehouderij, de luchtvaart, het verkeer als de industrie. De grootste bron van de stikstofneerslag is de Nederlandse landbouw, en dan met name de veehouderij. Daarom is een omslag naar ecologische landbouw met minder dieren absoluut noodzakelijk.

In de huidige overbelaste situatie moet in ieder geval de kraan voor nieuwe stikstofuitstoot dicht worden gedraaid. Zeker zolang het nog ontbreekt aan concrete plannen om de stikstofdepositie werkelijk te verlagen. Het kabinet zal dan ook per direct aan de slag moeten met:

- Het doorstrepen van de latente ruimte binnen bestaande vergunningen en geen hergebruik van stikstofrechten van gesloten of gestopte bedrijven.
- Een verbod op salderen.
- Het invoeren van een moratorium op plannen en projecten die tot stikstofdepositie leiden en die geen groot openbaar belang dienen, zoals uitbreidingen van veehouderijen, biomassacentrales en vliegvelden.

Waar liggen de 14 habitats die voor eind 2025 gered moeten worden?

*zie de samenvattende tabel voor het oppervlak met overschrijding en de herstelbaarheid per habitat

*Aan de kustlijn is de ligging van de habitattypen Grijze duinen (2130) en Duinbossen (2180) weergegeven. Deze zijn op hoofdniveau, dus inclusief de habitat(sub)typen 2130 A en 2180 B en C weergegeven. Deze specifieke habitat(sub)typen maken echter geen onderdeel uit van de 14 meest urgente habitattypen uit de zwarte lijst.

H2000 type	Verkorte naam	Oppervlakte (ha)	Staat van instandhouding (2013-2018)	KDW (kg N/ha/jaar)	Oppervlak met overschrijding 2018 (%)	Mate van overschrijding	Herstelbaarheid	Urgentie daling N-depositie
2330	Zandverstuivingen	2774	slecht	10	100	hoog	slecht	
6230*	Heischrale graslanden	564	slecht	10	100	hoog	slecht	
7110A*	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	8	slecht	7	100	medium	slecht	
7110B*	Actieve hoogvenen (heideventjes)	57	slecht	11	99	hoog	slecht	
7120	Herstellende hoogvenen	7079	slecht	7	100	hoog	slecht	
9190	Oude eikenbossen	2011	slecht	15	100	hoog	slecht	
2130BC*	Grijze duinen-kalkarm/heischraal	6099	matig	10	99	medium	matig	
2310	Stuifzandheide met struikhei	2430	slecht	15	78	medium	matig	
3110	Zeer zwak gebufferde vennen	70	slecht	6	100	medium	matig	
4030	Droge heiden	14287	slecht	15	66	medium	matig	
7140A	Trilveen	154	slecht	17	29	medium	matig	
7140B	Veenmosrietlanden	1525	slecht	10	100	hoog	matig	
2130A*	Grijze duinen-kalkrijk	5550	matig	15	30	gering	tamelijk goed	
2150*	Duinheide met struikhei	160	matig	15	34	gering	tamelijk goed	
2190B	Vochtige duinvaleien (kalkrijk)	1106	matig	20	22	gering	tamelijk goed	
3130	Zwak gebufferde vennen	310	slecht	8	100	hoog	tamelijk goed	
4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1430	matig	17	33	gering	tamelijk goed	
4010B	Vochtige heiden (laagveen)	182	matig	11	100	medium	tamelijk goed	
6210	Kalkgraslanden	95	slecht	21	26	gering	tamelijk goed	
6410	Blauwgraslanden	196	matig	15	73	medium	tamelijk goed	
9160	Eiken-haagbeukenbossen	848	slecht	20	94	medium	tamelijk goed	
2180A	Duinbossen (droog)	4580	matig	15	92	medium	onbekend	
2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	1891	matig	25	29	gering	onbekend	
2320	Binnenlandse kraaiheibegroeiingen	297	matig	15	36	gering	onbekend	
6120*	Stroomdalgraslanden	74	slecht	18	55	gering	onbekend	
9120	Beuken-eikenbossen met hulst	7476	matig	20	99	medium	onbekend	

Samenvattende tabel met een overzicht van de herstelbaarheid van de in dit rapport besproken stikstofgevoelige habitattypen. H2000 type; verkorte naam Natura 2000-habitattypen (* = prioritair habitatype); totaal oppervlak (ha) van het type; staat van instandhouding (2013-2018) - dat is: Natura 2000-staat van de instandhouding betreffende de structuur en functie in de periode 2013-2018; KDW = kritische depositie waarde in kg N/ha/jaar; % oppervlakte met overschrijding in 2018 (geel = < 30%, oranje = 30-50% en rood = > 50%; inschatting van de mate van overschrijding (gering, medium en hoog); Bobbink 2021a) en inschatting van de herstelbaarheid (tamelijk goed, matig, slecht en onbekend). De meest rechter kolom geeft de urgentie van de gewenste snelheid van de stikstofreductie: donkerrood onder KDW in 2025 en oranje in 2030.